

Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Departamentul de Sociologie
și Asistență Socială

Holt România
Programul pentru Promovarea
Asistenței Sociale

Revista de cercetare și intervenție socială

Volumul 20

martie 2008

**Review of
Research and
Social
Intervention**

**Revue de
Recherche et
Intervention
Sociale**

www.asistentasociala.ro

Ecaterina CROITOR

Utilizarea intervenției sociale
apreciative în supravegherea
specializată a minorului în
comunitate

*Secțiunea: Din experienta
practicienilor*

Editura Lumen, 2008

Revista de cercetare și intervenție socială

acreditată CNCSIS, cod 657

Director: prof.dr. Vasile MIFTODE
Redactor șef: conf. dr. Ștefan COJOCARU
Secretar general de redacție: asist. drd. Daniela COJOCARU

International Advisory Board

prof.dr. Nadji RAHMANIA – USTL Lille, Franța
prof.dr. Patrick LeGuirriec – Université Tours, Franța
prof.dr. Victor Groze – Case Western University, Cleveland, SUA
prof.dr. Einar Helander – Lisabona, Portugalia
prof.dr. Karl Garber – ENSP Rennes, Franța
dr. Lindi Endicott – Planned Parenthood, SUA
prof.dr. Vicky Buchan, Colorado State University, SUA

Consultanți pentru domeniul protecției copilului și a familiei

Pintilii PENCIUC/Director Executiv Adjunct DGASPC Iași,
Maria Felicia MIHAI/Director Executiv DGASPC Botoșani,
Ionel Ștefănică ARMEANU/Director Executiv DGASPC Vaslui,
Marian LOSPA/Director Executiv DGASPC Neamț, Sorin
BRAȘOVEANU/Director Executiv DGASPC Bacău

Colectivul de redacție

Antonio SANDU, *Asociația Lumen*; Iuliana ZĂGAN, *Holt România*; Elena MOCANU, *Holt România*; lect. dr. Nicoleta NEAMȚU, *Universitatea Babeș-Bolyai Cluj Napoca*; Mădălina Constantin, *DGASPC Iași*; Raluca Popescu, *ICCV București*

ISSN: **1583-3410** (*varianta tipărită*);

ISSN: **1584-5397** (*varianta online*)

Editura Lumen, Iași

Adresa redacției: Holt România FCSSCF Filiala Iași,

Iași, str. Bistrița, nr. 7, Bl. B13, parter, ap.3,

tel./fax: 0332.402515, email: redactia@asistentasociala.ro

Revista de cercetare și intervenție socială

Realitatea pe masa de disecție

Appreciative inquiry for enhancing individual and organization capacity
Chandi Prasad CHAPAGAIN, Gana Pati OJHA 7

Teorii despre...

La intervención apreciativa: una nueva manera de descubrir, crear, compartir, e implementar conocimiento para el cambio en instituciones gubernamentales o privadas
Federico Varona MADRID 19

Metode de cercetare și de intervenție

Creating growth and development in a coaching relation using appreciative inquiry and solution focused approach
Gry ESPEDAL 36

Evaluarea apreciativă - formă a evaluării formative
Ștefan COJOCARU 42

Din experiența practicienilor

Appreciative inquiry – changing perspectives in our perception of organisations
Jo TÖPFER 49

*Utilizarea intervenției sociale apreciative în supravegherea specializată a
minorului în comunitate*
Ecaterina CROITOR..... 59

Prezentări organizaționale

Centrul Virtual de Resurse în Asistența Socială 79
Expert Projects 81

Utilizarea intervenției sociale apreciative în supravegherea specializată a minorului în comunitate

[Utilizing the appreciative intervention for specialized supervision of
juvenile delinquents in community]

Consilier Ecaterina Croitor

Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului

Abstract

This paper explores the possibilities and potential of appreciative intervention for supervision the juvenile delinquents in the community. Based on the 4-D cycle, the experiment made by author provides the arguments for appreciative intervention beginning with the appreciative interview.

Key terms: Appreciative intervention, supervision the juvenile delinquents, 4-D cycle, appreciative inquiry, case study.

Received: 2006, May, 11.

Introducere

Fenomen alarmant al lumii contemporane, datorită intensității și extinderii cu care se manifestă, infracționalitatea nu reprezintă doar un epifenomen al societății umane de azi ci constituie o trăsătură esențială a acesteia, dată fiind permanența ei în configurația acestei epoci istorice. Deși anterioritatea sa istorică se confundă aproape cu cea a dreptului penal ca ansamblu de reguli ce apără cele mai importante valori ale vieții sociale, interesul de a găsi un răspuns la întrebarea „Ce anume îi determină pe unii oameni să încalce aceste reguli comițând acte anti-sociale?” s-a manifestat de abia în prima jumătate a secolului trecut prin încercările de a analiza infracționalitatea.

Reprezentând obiectul de studiu al mai multor discipline (drept penal, psihologie juridică, sociologie, asistență socială), fenomenul delincvenței implică o serie de aspecte teoretice, metodologice și practice pentru cercetarea științifică, interesată de identificarea și explicarea cauzelor și condițiilor care generează delinvenționalitatea în societate, dar și de găsirea unor soluții și măsuri care să conducă la prevenirea și diminuarea surselor potențial infracționale.

În ansamblul formelor particulare de devianță¹, delinvența sau infracționalitatea apare a avea gradul cel mai ridicat de pericolozitate, deoarece afectează cele mai importante relații și valori sociale și încalcă normele morale sau juridice care orientează comportamentele indivizilor. Din punct de vedere strict juridic, un comportament delinvenvent este definit ca fiind un tip de conduită care încalcă legea, privită ca ansamblu de reguli normative edictate și aplicate de către autoritatea statal-politică.

Se pot distinge următoarele trăsături ale delinvenței:

- violarea unei anumite legi (penală, civilă, militară) care prescrie acțiuni sau sancțiuni punitive împotriva celor care o încalcă;
- manifestarea unui comportament contrar conduitelor morale ale grupului, fie ele formale sau informale, implicite sau explicite;
- săvârșirea unei acțiuni antisociale cu caracter nociv pentru indivizi sau grupuri sociale.

Caracterul nociv și antisocial al delinvenței este specificat și în Codul penal unde, art.17 prevede că infracțiunea este o faptă care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală. Deci, fapta devine infracțiune numai dacăa dobândește anumite trăsături și caracteristici bine evidențiate și anume să prezinte pericol social, să fie săvârșită cu vinovăție și să fie prevăzută de legea penală. Prima trăsătură a infracțiunii, aceea de pericol social, privește aspectul material sau obiectiv al infracțiunii, a doua privește latura morală sau subiectivă a infracțiunii, în timp ce a treia trăsătură are în vedere aspectul legal al infracțiunii (incriminarea). Unele dintre încălcări ale normelor de drept nu afectează ordinea socială și de drept, neavând urmări socialmente periculoase pentru structura și stabilitatea grupurilor sociale și pentru securitatea indivizilor, ele nu atrag decât sancțiuni administrative (amenzi), civile (despăgubiri, reparații) ori disciplinare (retrogradare). Spre deosebire de aceste abateri sau încălcări ale normelor sociale, delinvența atrage după sine o serie de sancțiuni explicite și directe, organizate sistemic într-un corpus de reguli juridice. Dreptul intervine prin sancțiunile sale organizate pentru a controla conformitatea conduitelor individuale cu norme prescrise, sancționând pe cei vinovați de abateri sau îndepărtări de la aceste

¹ O clasificare a devianței cuprinde în concepția lui Raymond Boudon șapte categorii: infracțiunile și delictetele, sinuciderea, consumul de droguri, transgresiunile sexuale, devianțele religioase, bolile mentale și handicapurile fizice (coord. Raymond Boudon, *Tratat de sociologie*, Humanitas, București, 1997)

prescripții. Deosebirea constă în aceea că pe când nerespectarea conduitei prescrise în celelalte norme sociale atrage după sine oprobriul public și celelalte forme de influențare morală, nerespectarea conduitei prescrise de norma de drept atrage după sine intervenția forței coercitive a statului. Cunoașterea cauzelor și factorilor determinanți ai infraționismului nu este doar o problemă de interes teoretic ci și una de mare utilitate practică, concretizată în dorința de a găsi soluții apte să prevină și să diminueze cât mai mult posibil acest „flagel” social.

Pornind de la constatarea indubitabilă că infraționarea își are în majoritatea cazurilor sorginea în trecutul celui care o comite, literatura de specialitate (Dragomirescu, 1976:242) acordă o atenție deosebită cercetării factorilor care pot fi considerați acuze sau condiții ale producerii acestuia. Astfel, s-a ajuns la concluzia că nu poate fi vorba de un determinism îngust, unifactorial ci de unul complex, în care cel mai adesea sunt implicați cel puțin doi factori determinanți, precum și a unor condiții stimulative sau favorizante. Elementele determinative sunt de o mare varietate; dintre acestea cel mai des întâlnite sunt climatul carential familial, eșecul școlar și inadaptarea școlară, deteriorarea rol-statusului, neintegrarea socio-profesională, alcoolismul.

Rolul familiei în formarea valorilor

Un rol important în formarea valorilor și atitudinilor morale revine în mod firesc familiei. Cu cât părinții sunt mai prezenți în viața de familie, realizând multiple situații de comunicare socială și psihică cu copiii iar relațiile intra-familiale se întemeiază mai frecvent pe stimă, afecțiune, respect reciproc, cu atât se realizează mai armonios socializarea și integrarea tinerilor prin cunoașterea, învățarea și interiorizarea normelor de conviețuire a acestora. Dimpotrivă, existența unor disfuncționalități în organizarea vieții de familie (indiferență afectivă, lipsă de comunicare, tensiuni conjugale, alcoolism, boli psihice), conduc la disoluția treptată a familiei, la diminuarea efortului ei social și la apariția unor manifestări și deprinderi negative.

Stilul educativ al fiecăruia dintre părinți și al familiei ca unitate educativă poate explica distribuția diferențiată a delincvenței juvenile (Stănciulescu, 1997: 108). Fenomenul delinvențional este corelat cu limite ale „competenței materne”(variabilă care se referă la disciplina mamei, la încrederea ei în sine, la afecțiunea pentru copil și la exercitarea rolului matern), cu un nivel scăzut al așteptărilor familiale (care vizează controlul matern, supervizarea parentală și nivelul exigențelor parentale), cu forme brutale (violente) de manifestare a autorității paterne. Dimensiunea afectivă a relației mamă-copil are o importanță notabilă: mamele copiilor delinvenți manifestă mai frecvent atitudini de respingere/ostilitate față de aceștia. În familiile în care se înregistrează un nivel scăzut al coeziunii familiale, membrii acestora au o modalitate de gestionare a duratelor centrată pe

nevoi și aspirații personale, petrec cea mai mare parte a timpului înafara spațiului familial și nu participă decât rareori la activități comune ale membrilor familiei; riturile familiale- activități repetitive, stereotipe, care îi aduc în contact pe membri, impunându-le să-și coordoneze conduitele după reguli mai mult sau mai puțin constante și acceptate de toți și care întăresc sentimentul apartenenței sunt absente; gradul de angajare în activități comune este minim, iar întâlnirile membrilor transformă familia în „teatrul” unor tensiuni, neînțelegeri, conflicte greu de conciliat. Delincvența juvenilă poate să apară în aceste cazuri ca o ultimă alternativă a adolescentului de a-i apropia pe membri în jurul unei cauze comune sau în ajutorul acordat celui aflat în impas.

Delincvența se asociază în egală măsură unui nivel scăzut de adaptabilitate caracteristic familiilor „rigide” care nu găsesc resurse interne pentru a construi un nou echilibru; atunci când se confruntă cu o problemă oarecare, ele au tendința de a rigidiza structurile existente (poziții, roluri, reguli) și de a întări controlul coercitiv. În consens cu aceste caracteristici generale privind incidența disfuncțiilor familiale asupra conduitei adolescenților, se evidențiază posibilitatea alcătuirii următoarelor tipologii privitoare la familie (Mitrofan, Zdrenghea, Butoi, 1992:280):

- familii cu carențe educative datorate deteriorării relațiilor intrafamiliale și destabilizării principalelor funcții. În această categorie pot fi incluse atât familiile organizate (sau aparent organizate), cât și cele dezorganizate, dar care practică un stil educativ defectuos, lipsit de valențe socializatoare pozitive și care nu exercită un control asupra comportamentului cotidian al copiilor, necunoscând preocupările extrașcolare și modalitățile de petrecere a timpului liber, grupul de prieteni;
- familii cu dificultăți marcante în privința realizării funcțiilor datorate dezorganizării sau descompletării grupului familial (prin deces, abandon, divorț) și disoluției acesteia (certuri, tensiuni, loviri, agresiuni);
- familii aflate în pragul disoluției totale a grupului familial. Sunt de regulă familiile în care unul sau ambii părinți sunt bolnavi cronici (fizic sau mental), alcoolici, imorali, cu antecedente penale.

Totuși, evidențierea procesului de formare a conștiinței morale în cadrul familiei nu epuizează complexitatea cauzală a fenomenului de delincvență adolescentină, a cărui înțelegere presupune și evaluarea altor cauze care vizează și alți factori cu rol socializator, printre care școala, grupul de prieteni, comunitatea de vecinătate.

Eșecul școlar și cariera delinvențională

Eșecul școlar și inadaptarea școlară influențează sensibil cariera viitorului delincvent, întrucât determină o slabă integrare și socializare a acestuia. Datele cu privire la ruta și cariera școlară și profesională a tinerilor delincvenți relevă că într-un număr ridicat de cazuri, abandonul școlar, fuga de la școală, respingerea sau contestarea normelor de muncă și viață școlară nu s-au datorat atât unor incapacități organice, psihice sau intelectuale constatate la unii minori delincvenți, cât mai ales deficitului de socializare din familie și unor disfuncții intervenite în activitatea de educare și socializare a școlii. Majoritatea programelor de educație transmise tinerilor de către această instanță dar și altele (ca de exemplu mass-media) erau caracterizate în perioada regimului comunist (înainte de 1989) de un pronunțat formalism, rezumându-se la acțiuni de cunoaștere a legilor, prelegeri și mese rotunde cu un ostentativ și declarat mesaj moralizator. În majoritatea cazurilor de conflict școlar, cadrele didactice recurgeau la exmatriculări sau transferări în clase recunoscute ca având o reputație nu tocmai bună.

Cercetările efectuate confirmă faptul că există o corelație între conduita delincventă și nivelul pregătirii școlare, în sensul că delincvenții minori au de regulă un nivel scăzut de pregătire școlară. Astfel, V. Dragomirescu (Dragomirescu, 1976: 252), în urma analizei lotului de 210 delincvenți minori expertizați medico-legal, a evidențiat următoarea situație privind nivelul de pregătire școlară: 60% dintre ei au repetat cel puțin un an școlar, iar majoritatea a frecventat cel puțin două școli; privitor la atitudinea față de învățatură, marea majoritate a delincvenților minori a manifestat indiferență sau chiar repulsie, atitudini evidențiate în 75% din cazuri prin rezultate slabe și foarte slabe la aproape toate obiectele de învățământ.

În urma investigării unui lot de 105 subiecți care au săvârșit furturi, V. Preda (Preda, 1981:63) a identificat următoarea situație: 49% erau elevi cu rezultate foarte slabe la învățatură, 32% erau minori care au abandonat școala și nu erau încadrați în nicio activitate, iar 9% aveau doar 4-8 clase elementare și erau angajați ca muncitori necalificați. În multe cazuri, elevii marcați de eșecul lor școlar sau marginalizați de către colegi sau cadre didactice s-au integrat în alte grupuri de referință și în primul rând în grupuri stradale alcătuite din tineri neșcolarizați sau care au abandonat școala, în cadrul cărora vor fi „apreciați” în funcție de comiterea unor acte deviate.

Tipuri de infracțiuni comise de către minori

Conform statisticilor realizate de Organizația „Salvați copiii” (2006), infracțiunile comise de către minori au crescut ca incidență și au cunoscut o diversificare din punct de vedere al formei, apărând astfel noi tipuri de infracțiuni, precum cele de natură electronică. În 2005, din totalul de 59.105 învinuiri, 11.400 au fost aduse minorilor (iar 2.188 din acestea au fost pentru infracțiuni comise cu violență). Din numărul total de învinuiri aduse copiilor, furtul reprezintă aproape 80%, tâlhăria 12%, vătămarea corporală 3,59%, iar prostituția 0,6%. În ceea ce privește consumul de droguri, România a cunoscut o creștere în rândul minorilor, concomitent cu scăderea vârstei de începere a consumului la 13-14 ani. Studiile au relevat ca, spre deosebire de anul 1999, în 2003, în rândul copiilor și tinerilor s-a înregistrat o creștere cu 85% a consumului de amfetamină, o dublare a consumului de marijuana, o triplare a abuzului de ecstasy și o creștere cu 40-50% a utilizării LSD și a altor substanțe halucinogene. De asemenea, abuzul de droguri injectabile a crescut cu 50%. Un studiu derulat în 2004, în rândul elevilor a arătat ca 2,5% din elevii de 11-12 ani au consumat cel puțin o dată marijuana, 0,4% heroina, 0,3% ecstasy, 0,2% cocaină și 0,1 LSD. Consumatori constanți de marijuana s-au declarat 0,1%, iar de cocaină tot 0,1%

Delimitări terminologice

Așa cum precizează Constantin Ciornei Donigan (Donigan, 1/2005:103), „fenomenul de delincvență juvenilă necesită o abordare atentă care să includă pe lângă perspectiva juridică și o analiză a relațiilor adolescentului cu mediul familial și școlar. Ea include în sfera sa multitudinea de conduite, condiții și situații de viață nu întotdeauna legate între ele, conduite inadecvate ale adolescenților care nu au împlinit vârsta de 18 ani. Are o largă sferă de cuprindere, aplicându-se la diferite forme de comportament și la categorii heterogene de adolescenți: a) transgresează legea (delincvență în sensul strâns al sensului); b) cei care se integrează în anturaje cu potențial delincvențional; c) cei care au abandonat mediul familial și școlar”. Același autor (Donigan, 2/2005:92) face referire la faptul că „pe planul reglementărilor juridice, se impune un statut juridic aparte al minorului față de adult, și acestea din mai multe puncte de vedere: ocrotirea intereselor minorilor, sistemul educațional și răspunderea juridică” (cu referire la capacitatea deplină de exercițiu și discernământ²); legislația penală face diferența între minori

² În funcție de calitatea discernământului, legiuitorul reglementează felurite capacități de exercițiu ale persoanei și anume: a) lipsa capacității de exercițiu (care caracterizează discernământul minorului sub 14 ani și al alienatului sau debilului mintal pus sub interdicție judecătorească); b) capacitatea de exercițiu restrânsă (pentru minorul între 14 și 18 ani); c) capacitatea deplină de exercițiu (persoana care a împlinit vârsta de 18 ani și femeia care s-a căsătorit înainte de această vârstă).

cu răspundere penală și minori care răspund penal. Astfel faptele prevăzute de legea penală săvârșite de minori care în momentul comiterii nu aveau vârsta de 14 ani nu au caracter penal și nu constituie infracțiune, minorul care are vârsta între 14-16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ, iar dacă a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal fără nicio excepție (art. 99 Cod penal).

Aspecte legislative de protecție a copilului

Protecția copilului care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și nu răspunde penal este reglementată prin Legea nr.272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului³ (art.80-84) și are în vedere luarea măsurii de plasament sau de supraveghere specializată. În cazul în care există acordul părților sau al reprezentantului legal, măsura supravegherii specializate se dispune de către comisia pentru protecția copilului, iar în lipsa acestui acord, de către instanța judecătorească. În dispunerea uneia dintre măsurile prevăzute la art. 55 lit. a) și c), Comisia pentru Protecția Copilului, atunci când există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului, ori, după caz, instanța judecătorească, atunci când acest acord lipsește, va ține seama de:

- condițiile care au favorizat săvârșirea faptei;
- gradul de pericol social al faptei;
- mediul în care a crescut și a trăit copilul;
- riscul săvârșirii din nou de către copil a unei fapte prevăzute de legea penală;
- orice alte elemente de natura a caracteriza situația copilului.

Măsura supravegherii specializate (art.81) constă în menținerea copilului în familia sa, sub condiția respectării de către acesta a unor obligații, cum ar fi:

- frecventarea cursurilor școlare;
- utilizarea unor servicii de îngrijire de zi;
- urmarea unor tratamente medicale, consiliere sau psihoterapie;
- interzicerea de a frecventa anumite locuri sau de a avea legături cu anumite persoane.

În cazul în care menținerea în familie nu este posibilă sau atunci când copilul nu își îndeplinește obligațiile stabilite prin măsura supravegherii specializate, comisia pentru protecția copilului ori, după caz, instanța judecătorească, după distincțiile prevăzute la art. 80 alin. (2), poate dispune plasamentul acestuia în familia extinsă ori în cea substitutivă, precum și îndeplinirea de către copil a

³ Legea nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului a fost publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr.557 din 23 iunie 2004 și a intrat în vigoare la data de 1.01.2005.

obligațiilor prevăzute la alin. (1). Conform aceluiași prevederi legale (art. 82), în cazul în care fapta prevăzută de legea penală, savârșită de copilul care nu răspunde penal, prezintă un grad ridicat de pericol social, precum și în cazul în care copilul pentru care s-au stabilit măsurile prevăzute la art. 81 savârșeste în continuare fapte penale, comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească dispune, pe perioadă determinată, plasamentul copilului într-un serviciu de tip rezidențial specializat. Minorii care au săvârșit o faptă penală sunt cercetați (ca și persoanele adulte) de Biroul Judiciar ca departament specializat din cadrul Inspectoratelor Județene de Poliție. Procedură de cercetare are ca punct de pornire sesizarea înregistrată la serviciul judiciar, reprezentată prin plângerea părții vătămate sau sesizare din oficiu. Ulterior, prin activitatea specifică de cercetare se realizează : audierea părții vătămate, cercetarea la locul faptei, identificarea maritorilor (asistenți și oculari), identificarea și ridicarea mijloacelor materiale de probă. În urma acestora, după stabilirea și identificarea autorului, minorul este audiat în prezența reprezentantului legal, al avocatului și/sau al autorității tutelare. De asemenea serviciul judiciar înaintează cererea de expertizare neuropsihiatrică a minorului pentru a se verifica dacă minorul are discernământ. Dacă se demonstrează că minorul a avut discernământ la data comiterii faptei penale, dosarul cuprinzând rezultatele cercetărilor este înaintat Parchetului (din raza de domiciliu a minorului) care întocmește rechizitoriul și sesizează instanța de judecată, stabilindu-se măsurile specifice ce se impun conform prevederilor legale ; în caz contrar, deci în situația în care se demonstrează că minorul nu a avut discernământ⁴, dosarul se soluționează prin neînceperea urmăririi penale, însă față de minor se aplică o pedeapsă complementară, respectiv internarea într-un centru de reeducare sau măsura supravegherii specializate. Aceste măsuri sunt comunicate autorității tutelare⁵ care în colaborare cu direcțiile de asistență socială și protecția drepturilor copilului monitorizează cazul și desfășoară activități specifice de asistență socială. Atunci când minorul care a săvârșit o faptă penală are sub 14 ani sau are între 14-16 ani dar nu a avut discernământ la data comiterii faptei, ancheta socială întocmită de către reprezentanții tutelare vine în sprijinul deciziei organelor de poliție de aplicare a acelei pedepse complementare, prin datele pe care le furnizează și prin propunerea făcută în acest sens. Ancheta socială cuprinde date privitoare la:

- data și locul nașterii membrilor familiei,
- studii, inserție școlară/profesională, venituri realizate;
- istoric medico-social;
- asumarea sarcinilor parentale și profesionale, gradul de implicare în procesul de creștere și educare al copiilor, gradul de afectivitate dezvoltat între părinți și copil;

⁴ Situație valabilă pentru minorul cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani.

⁵ Autoritatea tutelară funcționează ca parte componentă a serviciului public de asistență socială; poate fi serviciu de sine stătător sau poate fi unul din serviciile ce intră în componența Direcțiilor de Asistență Socială înființate în primării.

- istoricul faptei din perspectiva minorului și a membrilor familiei;
- profilul moral;
- concluzii și propuneri privind aplicarea pedepsei complementare.

Realizarea anchetei sociale reprezintă de fapt și primul pas al intervenției din perspectiva asistenței sociale în care își regăsește locul și evaluarea inițială a cazului. ținând cont de specificațiile legislative prevăzute la luarea măsurii de supraveghere specializată și analizând situația și abilitățile minorului descoperite în timpul procesului de evaluare, asistenții sociali elaborează planul de acțiune (Miley et al, 2006:342) care cuprinde:

- stabilirea scopurilor;
- fixarea obiectivelor concrete;
- ordonarea obiectivelor în funcție de priorități;
- generarea strategiilor de intervenție;
- specificarea sarcinilor, responsabilităților și acțiunilor necesare pentru îndeplinirea obiectivelor;
- stabilirea intervalelor și metodelor de revizuire și modificare a planului;

Studiu de caz

În cele ce urmează vom prezenta un studiu de caz pentru explicarea etapelor mai sus prezentate și a oferirii unei imagini de ansamblu a intervenției asistentului social în cazul minorilor pentru care s-a luat măsura supravegherii specializate⁶.

Sergiu are 13 ani și frecventează cursurile clasei a VIII-a la o școală de masă din municipiu. Se află în pragul abandonului școlar (prin absentism marcant) și a fost cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de furt dintr-un magazin mixt situat în apropierea locuinței. O dată cu închiderea dosarului instrumentat de IPJ-Biroul Judiciar a primit măsura supravegherii specializate. Este fiu unic și provine dintr-o familie organizată (aparent). Părinții săi, absolvenți de studii medii, sunt angajați în muncă (mama: gestionar, tatăl: lăcătuș mecanic), iar venitul pe membru de familie este de 260 lei. Familia deține un apartament cu două camere, modest mobilat, în care se respectă regulile elementare de igienă. Starea de sănătate a membrilor familiei este relativ bună. În urma primelor discuții purtate cu părinții și cadrele didactice au reieșit următoarele: în ciclul primar, minorul și-a asumat cu

⁶ În conformitate cu prevederile legale, Serviciile de Probatiune care funcționează în cadrul Direcțiilor de Probatiune din Ministerul Justiției joacă un rol important în procesul de individualizare a pedepsei, de executare a sancțiunilor neprivative de libertate, de asistare și consiliere a victimelor infracțiunilor; totuși, numărul mare de cazuri ce necesită rezolvare și personalul insuficient, au dus la încheierea unor convenții de colaborare cu Direcțiile de Asistență Socială din cadrul Primăriilor sau cu unele ONG-uri, astfel încât, atunci când situația impune acest lucru, activitatea de consiliere este preluată de organisme amintite.

responsabilitate sarcinile școlare, obținând rezultate bune. Avea o relație apropiată cu părinții și îi făcea plăcere să povestească acestora evenimente petrecute la școală sau activități desfășurate în cercul de prieteni. S-a înregistrat o perioadă de regres (scăderea performanței școlare și o relativă închidere în sine) în timpul clasei a V-a și a VI-a, urmând ca în clasa a VII-a minorul să-și facă un obicei din a lipsi nemotivat de la cursurile școlare.

Extrase din interviul cu mama:

„Nu știi ce să mă mai fac cu el. Numai probleme îmi face. Îi spun tot timpul că fără școală nu face nimic și o să ajungă un vagabond dar nu mă ascultă. Pe taică-su nu-l bagă în seamă. A încercat și cu vorbă bună și cu bătaia și...nimic! iar acum nici măcar nu-și mai vorbesc... și m-am trezit și cu Poliția la ușă că s-a înhăitat cu alții și s-a apucat de furat. Doamne, oare unde o să ajungă copilul ăsta?! Mi-e și frică să mă gândesc! Copil problemă, asta e! Copil problemă!”

Observații:

- mama se simte copleșită în asumarea rolului parental;
- folosește foarte des dojana- ca metodă educativă;
- comunicarea cu copilul ia forma monologului: părintele „dă instrucțiuni”, iar copilul trebuie să asculte;
- mama trece prin stări marcate de anxietate vis-a-vis de încălcarea normelor sociale de către un membru al familiei;
- empatie scăzută cu copilul;
- etichetează negativ copilul;

Extrase din interviul cu tata:

„E un încăpățânat. Eu n-am de unde să-i dau câte vrea el... nu știi ce telefoane, calculator de milioane, că ăla care i l-am luat acum 2 ani nu mai e bun?numai eu stiu cum am plătit ratele alea! Nu mă pot compara cu alții. Ce să fac? Să dau la alții în cap ca să-i fac lui poftele?”

Observații:

- și în cazul tatălui, empatia cu copilul este scăzută;
- tatăl este frustrat din cauza situației materiale - percepută ca precară- a familiei;
- tatăl se simte descalificat și inutil în fața ostilității copilului și uneori a indiferenței profunde a acestuia, ceea ce l-a determinat să renunțe la căutarea și adoptarea unor metode educative care să-i permită apropierea de copil, înțelegerea acestuia;
- stimă de sine scăzută;

Extrase din interviul cu copilul:

„Ei (cu referire la părinți) să-și vadă de treburile lor. Ce atâta mă controlează?!? Ce...eu m-am băgat în certurile lor?!? Oricum nu-mi dau niciodată bani că cică am ce mânca și după ei ar trebui să stau numai în casă ...să nu fac gălăgie și să-mi fac temele...Nici măcar n-am furat! Auzi, din magazin! știți cum era acolo??? Eu și cu alți băieți eram la locul nostru unde ne întâlnim și mai vorbim . și alături e o bodegă făcută din lemne, așa, dărăpănată, în spatele unui magazin. Noi știam că aici patronul ține cutii goale, lăzi, sticle, ce nu-i mai trebuie lui. Într-o zi se vedea ușa crăpată (cu referire la ușa întredeschisă), așa, fără lacăt, fără nimic și am intrat și noi să vedem ce mai e pe acolo. Am găsit o bicicletă veche, ne-am plimbat cu ea și după aia am aruncat-o, n-am mai dus-o înapoi și erau și niște piese vechi de la casetofone, niște căști... Ne-a pârât unul că suntem pe acolo și a venit patronul și ne-a zis că ne bagă pe toți la pușcărie. Noi l-am înjurat și am plecat. și după aia, a doua zi a venit și Poliția.”

Observații:

- în familia acestui minor, disciplina și educația nu au evoluat de la controlul părintesc (manifestat în mod legitim în perioada copilăriei) la încrederea părintească (ce ar trebui să se manifeste în perioada adolescenței); părinții nu controlează ritmul evoluției spre independență, pierzând din vedere corelația între măsura încrederii acordată copilului și capacitatea sa de a-și controla comportamentul;
- coeziune familială scăzută;
- „certurile lor” ar putea indica o disfuncționalitate a cuplului și stări familiale încărcate de tensiune;
- părinții nu manifestă deschidere spre ceea ce face plăcere copilului;
- copilul nu primește informații referitoare la utilizarea resurselor financiare, iar semnificația bugetului de familie este străină pentru acesta, motiv pentru care, nefiind responsabilizat în acest sens, el emite pretenții ce depășesc posibilitățile părinților;
- comunicarea cu părinții este disfuncțională;
- sentimentul apartenenței la un grup – este dezvoltat de către copil, iar finalitățile acționale au ca scop întărirea acestuia;
- în cazul infracțiunii comise, copilul nu acceptă abaterea de la norma socială, aducând argumente în acest sens: era „bodegă dărăpănată” (și nu magazin!) și nu au pătruns prin efracție: „ușa crăpată”; în plus bunurile sustrase „nu-i mai erau de folos patronului”.

Datele mai sus prezentate fac tabloul evaluării inițiale a cazului, iar elementele constitutive ale planului de acțiune au cuprins:

Scop: formarea adolescentului ca o persoană puternică, responsabilă, într-un mediu familial funcțional⁷;

Obiective:

- creșterea stimei de sine în cazul fiecărui membru al familiei;
- eficientizarea comunicării;
- întărirea coeziunii familiale;
- responsabilizarea minorului;
- reglementarea situației școlare;
- continuarea studiilor.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse și atingerea scopului a fost utilizată tehnica anchetei apreciative (Cojocaru, 2005:52), cu desfășurarea ei încadrată în 4 etape (Cooperrider et al, apud Cojocaru, 2005:52):

I. *Etapa I- Discovery* - „faza de identificare a „ceea ce este cel mai bine”, găsirea istoriilor pozitive, experiențe personale considerate de succes.

Chiar de la primele întâlniri cu minorul și separat cu părinții acestuia⁸, asistentul social a ținut cont de importanța creării unei atmosfere plăcute și destinate de discuție. În prima ședință de consiliere s-au purtat discuții semi-orientate, tocmai pentru a oferi posibilitatea clientului să se simtă liber; s-au făcut referiri asupra valorilor (Tompea, D., 2003:453) ce stau la baza consilierii: confidențialitate, autodeterminarea (drepturile clientului de a lua singur decizii), recunoașterea individualizării (afirmarea caracteristicilor unice și distinctive) ale fiecărui client, toleranța (în sensul recunoașterii circumstanțelor care provoacă judecățile și învinuirea, admiterea că valorile și convingerile personale pot să nu se aplice și în cazul altora⁹), obiectivitatea; cu alte cuvinte s-a încercat construirea unei relații client-asistent social bazată pe acceptare, respect, încredere, activându-se după stabilirea scopului colaborării a motivației clientului (cu referire atât la minor cât și la părinții acestuia) pentru schimbare. De asemenea începând cu prima ședință s-a început descoperirea punctelor tari¹⁰ ale familiei, nu în ideea ignorării di-

⁷ Se face referire la dezvoltarea potențialului pe care clientul îl are; se încearcă abandonarea „paradigmei deficientei” (Cojocaru, 2005:51).

⁸ În lucrare nu vor fi făcute referiri amănunțite la ședințele de consiliere în care clientul a fost reprezentat de mama minorului și respectiv de tată ; facem totuși specificația că obiectivele acestora au fost creșterea stimei de sine, eficientizarea comunicării și implicit eficientizarea relației de cuplu.

⁹ Valabil pentru asistentul social, în încercarea de a-și cunoaște în mod optim clientul.

¹⁰ Perspectiva punctelor tari „subscrie la noțiunea că oamenii au rezerve nedescoperite și neutilizate de abilități mentale, psihice, emoționale, sociale și spirituale ce pot fi exprimate” – vezi Miley, K.K, et al., *Practica asistenței sociale*, Polirom, Iași 2006, pag. 109

ficulțăților pe care le ridică asistații ci pentru creșterea șanselor de realizare a unor schimbări pozitive prin eliminarea etichetelor patologice (centrarea pe problemă). Atât minorul cât și părinții săi au fost încurajați să descrie lucrurile pe care le apreciază cel mai mult, momentele în care s-au simțit bine în familie (și la școală - pentru minor), ce apreciază și ce calități au membrii familiei și cei din mediu școlar (profesori, colegi). În povestirile membrilor familiei s-au amintit unele evenimente și s-au desprins următoarele idei:

- un meci de fotbal la care toți au „coparticipat” prin vizionare și au râs
- ziua de naștere a unchiului la care s-au distrat
- mascatul de Revelion, minorul a fost cu uratul cu prietenii, a venit acasa la părinți și și-au făcut urări;
- vizita la „rudele de la Brașov”;
- mama e frumoasă, „are grijă de toți”; tatăl e „un bărbat la locul lui”, copilului „îi merge capul”.

Concluziile desprinse în această etapă pot fi enumerate din perspectiva punctelor tari, care au fost discutate cu minorul și cu părinții săi astfel:

a) puncte tari identificate:

- atât minorul cât și părinții săi au o stare de sănătate bună;
- dețin un spațiu de locuit care îi mulțumește;
- prezentă fizică plăcută;
- capacitate sporită de înțelegere (istet, receptiv) și adaptare;
- deschidere spre cunoaștere;
- minorul este apreciat în grupul de prieteni;
- mama este o bună gospodină; știe și reușește să îngrijească locuința, transformând-o într-un mediu plăcut, știe să gătească satisfăcând cerințele culinare ale membrilor familiei;
- tatăl, deși a fost disponibilizat cu 4 ani în urmă, a reușit să-și găsească un nou loc de muncă, să se integreze bine în colectivul laborativ și a făcut foarte bine față unei situații de stres maxim, ceea ce denotă că este o persoană puternică și echilibrată;

b) oportunități:

- au posibilitatea de a cunoaște și aplica noi tehnici care vin în sprijinul eficientizării comunicării și a relațiilor familiale;
- minorul are posibilitatea de a recupera materia școlară pentru anul în curs, până la finalizarea acestuia;
- au sprijinul familiei largite, ai cărei membri se arată interesați de evoluția naturală a familiei-client (primesc telefoane de la rude pentru a vedea simplu: „ce mai fac”, sunt invitați la reuniuni de familie, la zile onomastice)
- între membrii familiei există sentimentul de dragoste (ei „țin” unul la altul, deși nu-și exprimă și exteriorizează sentimentele în acest sens

Etapa a II-a: Dream - „este faza în care oamenii își descriu dorințele și visele legate de muncă, de motivațiile lor, de relațiile lor de muncă, etc ; această etapă urmărește construirea unei viziuni despre „cum ar putea fi” (Cojocaru, 2005:53), urmărindu-se exploatarea resurselor clientului. În timp ce clientul descria situațiile în care se afla și rezultatele pe care dorește să le obțină, asistentul social a încercat filtrarea problemelor care necesitau atenție imediată. În cazul prezentat s-a considerat că focalizarea spre creșterea stimei de sine (cu referire la fiecare membru al familiei) poate însemna inițierea schimbării, trecerea de la gândirea negativă la cea pozitivă, modificarea sensului de la centrarea pe „problemă” la activarea resurselor pentru depășirea unor situații critice. Dacă ședința de consiliere în care s-a abordat ca temă „o zi din viața mea” a scos în evidență date referitoare la climatul familial, relațiile dintre membrii familiei, percepția minorului asupra situației sale școlare și familiale, întâlnirea în care discuțiile s-au canalizat asupra temei „cum aș vrea să fie o zi din viața mea” a relevat schimbările pe care și le-ar dori minorul dar și care sunt aspirațiile și care sunt planurile sale de viitor, prin extrapolarea și analizarea împreună cu copilul a situației prezentate.

Observații:

copilul vrea :

- ca „mama să-i facă de mâncare ce-i place: supă limpede și nu borș cu multe zarzavaturi”,
- tata „să fie așa ca mai de mult... să vorbească cu mine”,
- „să mă lase să ies afară”;
- „la școală să mă asculte dacă ridic mâna”;
- „să vorbesc cu mai mulți colegi din clasa mea”

Conceptualizarea acestor idei ne îndreaptă atenția către: importanța intercunoașterii membrilor familiei, crearea unei relații constructive cu celălalt. Comunicarea interpersonală are nevoie de o anumită „spiritualizare” ca atmosferă ce face posibil contactul între un „tu” și un „eu” (Avanti, M., Avanti, G., 2002 :110). Acea atmosferă „respirabilă” sau „irespirabilă” este dată de comportamentul interior al persoanei. Există trei posibile atitudini de raportare: cea a „înstrăinării” (care face întotdeauna rău în lumea relațiilor), cea a „prejudecății” („vorbește tu...eu știu deja ce vrei să spui”) și cea a „primirii deschise” (vorbește, te ascult cu toată atenția!). Aceasta din urmă –cea mai constructivă – este de fapt o primire empatică, atentă la „aici și acum” al cuvintelor dar și al sentimentelor care vorbesc prin limbajul nonverbal: privire, tonul vocii, poziția trupului. Primirea este esențialmente acceptare a nevoii fundamentale a fiecărei ființe umane de a se simți bine. Starea de bine izvorăște întotdeauna din a te simți „înțeles” și pentru a-l înțelege pe altul trebuie să știm să înțelegem și să descifrăm bine semnalele propriului eu interior.

Extrase din interviul cu minorul cu aspectele ce fac referire la construcția viitorului:

„Aș vrea să termin școala, să plec în Italia cu prietenul meu, să muncesc, să-mi iau o mașină...”

Observații:

Dorințele minorului au la bază o logică sănătoasă iar ele semnifică în acest caz, așa cum era și firesc, necesitatea satisfacerii nevoilor¹¹:

- *mama să-i facă de mâncare ce-i place*; satisfacerea nevoilor elementare, pentru asigurarea bunei funcționări a organismului uman;
- *tata să fie așa ca mai de mult... să vorbească cu mine*; satisfacerea nevoii sociale (raportată la necesitatea acceptării și apartenenței) și a nevoii de stimă: „satisfacerea acestei nevoi permite dobândirea încrederii în sine și procură sentimente de valoare, de forță, de utilitate”(Lecomte, apud Bocancea, C., Neamțu, G., 1999:41);
- *să mă lase să ies afară*; nevoia de autorealizare (împlinirea de sine), tangential exprimată prin construirea unei imagini de sine favorabile și capacitatea de autocontrol;
- *la școală să mă asculte dacă ridic mâna*; nevoia de stimă și nevoia de autorealizare;
- *să vorbesc cu mai mulți colegi din clasa mea*; nevoi sociale, nevoia de stimă;
- *aș vrea să termin școala*; nevoia de autorealizare sugerată și prin ultima parte a frazei (*să muncesc... să-mi iau o mașină*)

Etapa a III-a: Design - „își propune să construiască o nouă arhitectură a organizației orientată spre ceea ce ar putea fi, proiectând noi structuri, procese și relații capabile să apropie organizația de viziunea imaginată în etapa anterioară. (...); reprezintă un proces de reinventare a organizației, bazat pe imaginație” (Cojocaru, 2005:53)

Extrase din interviul cu minorul:

A.s: Ce anume ți-ar place să faci în Italia?

Răspuns client: „știu pe mulți care lucrează acolo, un prieten de-al meu lucrează într-un atelier unde face garduri și grilaje de fier:... măsoară, calculează, taie fierul.... Mie mi-ar place să lucrez ca și unchiul meu: el e zidar, dar lucrează în apartamente, pune gresie, faianță, face nișe în perete... acum se pricepe foarte bine și face apartamente moderne, știe

¹¹ Folosim conceptul de „nevoie” prin prisma concepției lui Abraham Maslow; a se vedea Cristian Bocancea, George Neamțu, *Elemente de asistență socială*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 41.

și ce pereți să dărâme, care-i perete de rezistență, care nu... pe asta se fac mulți bani.

A.s: Ești tentat să faci lucrurile acestea în România?

Răspuns client: „Aș putea să lucrez acolo și apoi să câștig bani cu asta și în țară. Mi-ar place să deschid o firmă. Așa pot să cunosc și arhitecți bazați, să lucrez cu ei... să-mi ceară sfatul ...și eu lor...”

A.s: Cum te-ar putea ajuta părinții în acest sens?

Răspuns client: „Păi, întâi să înțeleagă că nu toți care merg în Italia sunt vagabonzi și fură... și tata poate să mă ajute... că el e așa mai serios, ... calculat, să aibă grijă de oamenii care ar fi în firmă...și mama...poate să aibe grijă de noi, să ne aducă mâncarea care ne place, că patronii nu prea au timp să mănânce acasă...ar avea normal, mai mulți bani să ne facă bunătăți...”

Observații:

Minorul are o viziune relativ clară asupra viitorului său. Este călăuzit de modele (prietenul, unchiul), de persoane la care se raportează, își vede membrii familiei implicați în proiectul său, dar pune condiții: „*păi, întâi să înțeleagă...*”. Fiecare trebuie să plătească „rolul privilegiat” pe care îl primește, fiecare dintre părinți primește responsabilități pe care trebuie să și le asume cu multă seriozitate și competență. Aflați în acest punct al cercetării-actiune, întrebarea care transpune situației este: visul minorului este unul pasiv (nu povestește altora despre el pentru a nu fi luat în răs, se ferește de părinți în încercarea de a ascunde adevăratele sale intenții cu privire la viitor) sau unul activ: dorința puternică de realizare a proiectelor pe care și le-a propus îl determină să acționeze în cunoștință de cauză, evaluând implicațiile și de fapt pașii pe care îi are de urmat până la atingerea țelului; depune efort în acest sens și își canalizează energiile. Pentru elucidare, asistentul social încearcă „spargerea jocului de puzzle”: ansamblul se desface în bucăți, acestea se divizează în altele mai mici, ajungându-se la piesele singulare:

A.s: Vrei să analizăm împreună ce ar trebui să faci pentru a-ți împlini visul?

Răspuns client: „Cam știu (nu foarte optimist, dar cu o privire ageră, concentrată)...să am o diplomă de meserias, să am carnet de conducere, să am pașaport și să am niște bani”¹²

A.s. : Te referi la faptul că cineva trebuie să te învețe..să zidești, de exemplu?

¹² Acestea reprezintă bucățile mari ale jocului de puzzle

Răspuns client: Și asta, dar trebuie să am o diplomă, să termin o școală profesională...

A.s.: Iar pentru carnetul de conducere?

Răspuns client: Nu-mi trebuie mașină, că au instructorii!

A.s.: Din câte îmi aduc aminte, înscrierea la școala de șoferi, presupune întocmirea unui dosar care conține: adeverință de studii, aviz psihologic, cazier judiciar¹³; și pentru pașaport e necesar cazierul judiciar.

A.s. (cu o privire încurajatoare, zâmbet deschis) : Sunt convinsă că poți obține toate astea! (clientul surâde complice, dar satisfăcut!)

Clientul: Cred că ar trebui să fiu mai cuminte¹⁴, să n-o încurc! și să merg la școală¹⁵. Dar la școală merg și la profesională intru ușor. Dacă rămân corigent îmi dau corigențele în vară și tot intru la profesională¹⁶!

(ședința de consiliere se încheie cu glume ...gustate atât de client cât și de asistent social.... „prea multă sobrietate dintr-o dată!!!!)

Observații:

Visul minorului merge în împletirea elementelor pasive cu cele active. El își povestește visul, dar nu conștientizează în totalitate costurile acestuia, motiv pentru care în sensul mai sus exprimat este stimulat. Astfel, reușește să-și formuleze singur planul de acțiune necesar pentru realizarea visului său: „să fiu mai cuminte..., să merg la școală..., să intru la profesională... Practic după spargerea jocului de puzzle s-a trecut la reconstrucția sa dar de data acesta ghidându-se după valori autentice, care au condus de fapt spre obiectivele ce se regăsesc în planul de acțiune al asistentului social. Congruența obiectivelor demonstrează eficiența activității de asistență socială și oferă specialistului un feed back pozitiv pentru munca desfășurată.

Etapa a IV-a: Destiny - „este faza de implementare a planurilor stabilite în etapa anterioară și presupune stabilirea rolurilor și responsabilităților, dezvoltarea strategiilor, construirea unor noi rețele de interacțiune în cadrul organizației sau al comunității, utilizarea resurselor pentru obținerea rezultatelor”(Cojocaru, 2005: 54). Trecerea la a patra etapă se face gradual, pe măsură ce membrii familiei conștientizează cauzele disfuncționalităților familiale; ei fac eforturi comune pentru a depăși situațiile limită și chiar își internalizează „norme” și „reguli” stabilite de ei înșiși după practicarea unor exerciții în cadrul ședințelor de consiliere

¹³ Minorul primește informații cu privire la conținutul semantic al termenilor utilizați

¹⁴ Piesă singulară a jocului de puzzle.

¹⁵ Piesă singulară a jocului de puzzle.

¹⁶ Piesă singulară a jocului de puzzle.

și ulterior (tematica acestora are în vedere creșterea stimei de sine, cunoașterea metodelor de abordare a stresului și furiei; ex¹⁷: jocul numelor, cum să umplem cana, identificare a surselor de stres: scala Holmes Rahe, etc).

Extrase din interviul cu minorul:

„Ieri am scuturat covoarele! Toate, toate! Mama le-a strâns și eu cu tata le-am scuturat, apoi mama s-a apucat de spalat carpetele. Am terminat eu toată treaba, că pe tata l-au chemat la servicii, iar mama a făcut rană la doua degete!”

„Săptămâna asta am fost în fiecare zi la școală. Am lipsit doar trei ore da' nu se pune că toți știam că profesorii au ședință și nu facem ore!”.

„Am jucat table cu tata. Nu prea aveam chef, da'... (ridică umerii, privește puțin ironic)... eu am câștigat! Apoi tata a coborât la magazin și a luat un suc că asta a fost 'pedeapsa' lui.”

Observații:

Atât părinții cât și minorul sunt încurajați să gândească pozitiv, să-și exprime aceste gânduri și să evalueze consecințele benefice ale acestui mod de abordare; asistentul social primește un feed-back pozitiv din partea membrilor familiei tocmai datorită participării active a acestora la schimbarea climatului familial, și în același timp înregistrează o atingere a obiectivelor (creșterea stimei de sine, eficientizarea comunicării, întărirea coeziunii familiale, responsabilizarea minorului, reglementarea situației școlare). Minorul, din proprie inițiativă (fără să existe constrângerea părinților) începe să desfășoare activități specifice rolului de „fii” și de „elev”, el este sprijinit, încurajat și începe să se simtă apreciat, motiv pentru care în cadrul ședințelor de consiliere poveste cu ușurință aceste aspecte. Deși atmosfera familială pare una perfectă ea nu este totuși așa. Însă, progresele care s-au făcut sunt foarte mari, iar schimbarea mentalității membrilor familiei despre conceptul în sine de „familie”, „rol parental”, „responsabilități” s-a schimbat foarte mult. Unele discuții purtate cu clienții „trădează” mici neajunsuri, dar faptul că ele sunt evitate demonstrează în această etapă că atât părinții cât și copilul reușesc să gestioneze singuri situația prin soluții viabile.

Exemplu: minorul mai are uneori „reminiscente ale libertății fără limită”: s-a întâmplat să plece din casă la o oră târzie fără să spună părinților; până la întoarcerea acestuia, soții au discutat despre cum să-și abordeze copilul printr-o metodă pozitivă¹⁸; sau s-a întâmplat ca minorul să fie ironizat de unii colegi, dar a avut capacitatea de a nu mai răspunde în același mod; a zâmbit și a încercat să

¹⁷ A se vedea *Cum să devenim părinți mai buni. Manualul educatorului parental*, Holt Romania, Lumen, Iași 2002.

¹⁸ A se vedea „Mesajele Eu” din *Cum să devenim părinți mai buni. Manualul educatorului parental*, Lumen, Iași 2002

discute deschis cu colegii (fapt relatat de către mamă; incident observat de către un cadru didactic).

În cadrul ultimelor ședințe de consiliere, asistentul social face un „tablou al realizărilor” încercând să-și determine clienții să se exprime în forma propozițiilor provocative.

Asistentul social care, intrând în rolul clientului, „provoacă” :

„Deci: mi-am făcut patul dimineată, am fost ordonat, m-am înțeles bine cu ai mei, am fost toată săptămâna la școală, mi-am luat notițe...! Ce înseamnă asta?”

Clientul: „Sunt cuminte!”

Asistentul social intrând în rolul părintelui:

„Deci: Mi-am ascultat copilul și l-am îndrumat fără să-l constrâng, am fost atent la cerințele lui, l-am implicat în luarea deciziilor privitoare la familie...! Ce înseamnă asta?”

Clientul: „Sunt un bun părinte!”

Observații:

Clienții ajung cu dificultate să se exprime prin intermediul propozițiilor provocative, mimica și gestică trădând câteodată nesiguranță sau stângăcie. Dar, verbalizarea în acest mod înseamnă de fapt depășirea unei bariere de schimbare de mentalitate, de mod de a gândi, având funcție eliberatoare după depășirea ei și oferind o imagine frumoasă prezentului și viitorului.

Notă: ședințele de consiliere s-au desfășurat pe parcursul a 12 săptămâni, cu o frecvență de o dată/săptămână pentru minor și o dată/săptămână pentru părinți. Au fost trei ședințe comune (la care au participat atât copilul cât și părinții): prima ședință (care practic nu se încadrează în tipar, părinții împreună cu minorul având obligația de a se prezenta la Serviciul Autoritate Tutelară în vederea oferirii unor informații pentru realizarea anchetei sociale), o ședință –imediat după înregistrarea progreselor și a schimbărilor pozitive, încercându-se întărirea și recunoașterea acestora, și ședința de final care a lansat perspectiva unei viitoare colaborări, în termenii propuși de ambele părți, și ținându-se cont de dorințele ambelor părți.

Bibliografie

- Avanti, M., Avanti, G., 2002, „Comunicare și dialog de cuplu”, în Angelucci, Avanti, Baldo, Colombo, Cupia, De Carli Indri, Fanelli, Grieco, Guarrella, Lombardi, Masellis, *Iubirea se construiește. Dificultăți și bucurii de a fi copii, logodnici, părinți*, Pauline, București.
- Bocancea, C., Neamțu, G., 1999, *Elemente de asistență socială*, Polirom, Iași.
- Boudon, R., (coord.), 1997, *Tratat de sociologie*, Humanitas, București.
- Cojocaru, Ș., 2005, *Metode apreciative în asistența socială. Ancheta, supervizarea și managementul de caz*, Polirom, Iași.
- Donigan, C.C., 2005, „Tendințe generale ale delincvenței juvenile în România”, *Revista de asistență socială aplicată Nr. 1/2005*, Syllabus, Iași.
- Donigan, C.C., 2005, 2005, „Forme de protecție a minorului delinvent”, *Revista de asistență socială aplicată Nr. 2/2005*, Syllabus, Iași.
- Dragomirescu, V.T., *Psihologia comportamentului deviant*, științifică, București 1976
- Holt România, 2002, *Cum să devenim părinți mai buni. Manualul educatorului parental*, Lumen, Iași.
- Holt România, *Manualul educatorului parental*, Lumen, Iași, 2002;
- Miley, K.K., O'Melia, M., DuBois, B., 2006, *Practica asistenței sociale*, Polirom, Iași.
- Mitrofan, N., Zdrengea, V., Butoi, T., 1992, *Psihologie judiciară*, șansa, București.
- Preda, V., 1981, *Profilaxia delincvenței și reintegrare socială*, științifică, București.
- Stănculescu, E., 1997, *Sociologia educației familiale*, Polirom, Iași.
- Tompea, D., 2003, „Valorile specifice asistenței sociale”, în Neamțu, G. (coord.) *Tratat de asistență socială*, Polirom, Iași 2003, pp. 453-457.

http://www.salvaticopiii.ro/romania/copiii_romania/delincventa_juvenila, aprilie 2006;
Legea nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr.557 din 23 iunie 2004;

Rezumat

Acest articol explorează posibilitățile și potențialul pe care le are intervenția apreciativă în supravegherea specializată în comunitate a minorilor delincvenți. Bazându-se pe ciclul 4-D, autoarea experimentează această formă de intervenție socială, pornind chiar de la utilizarea interviului apreciativ.